

יכולה להסתפל בו. גנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא והיא מדת פל סחורה שפעולם והוא כח אבן יקרה שקורין סוחרת. ודר ועל מה היא מדת דר, אלא מלמד שלקח הקדוש ברוך הוא מזיוה אחת מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת וכלל בה כל המצות.

בא אברהם וביקש פחו לתת לו, נתנו לו אבן יקרה זו ולא רצה אותה, זכה ונטל מדתו שנאמר (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. בא יצחק וביקש פחו ונתנו לו, ולא רצה בה. זכה ונטל מדתו שהיא מדת הגבורה דהיינו הפח"ד. דכתיב (בראשית ל"א) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

בא יעקב ורצה בה ולא נתנוהו לו, אמר ליה הואיל ואברהם מלמעלה ויצחק למטה, אתה תהיה באמצע ותכלול שלשתם דכתיב תתן אמת ליעקב. ומאי אמצע, היינו שלום. והא כתיב תתן אמת ליעקב, אמת ושלום חד הוי. כמה דאת אמר (אסתר ט) דברי שלום ואמת (ישעיה ט"ל) פי שלום ואמת יהיה בימי ויהיינו דכתיב (ישעיה נ"ח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך. דהיינו נחלה גמורה דאית ליה חס"ד והפחד והאמת והשלום. ולפיכך אמר (תהלים קי"ח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

אבן מאסו אברהם ויצחק שבנו את העולם, היתה עתה לראש פינה. ולמה מאסו בה והלא נאמר (בראשית כ"ו) יעקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורותי. מאי משמרותי, אמר מדת חס"ד. כל ימי היות אברהם בעולם לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם

בריה יכולה להסתפל בו, גנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא, והיא מדת פל סחורה שפעולם, והוא פח אבן יקרה שקורין סחרת ודר. ועל מה היא מדת דר? אלא מלמד שלקח הקדוש ברוך הוא מזיוה אחת מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת, וכלל בה כל המצוות.

בא אברהם וביקש פחו לתת לו, נתנו לו אבן יקרה זו ולא רצה אותה. זכה ונטל מדתו, שנאמר (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. בא יצחק וביקש פחו, ונתנו לו ולא רצה בה. זכה ונטל מדתו, שהיה מדת הגבורה, דהיינו הפחד, שכתוב (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. בא יעקב ורצה בה ולא נתנוהו לו. אמר לו, הואיל ואברהם מלמעלה ויצחק למטה, אתה תהיה באמצע ותכלול שלשתם, שכתוב תתן אמת ליעקב. ומהו האמצע? הינו שלום, והרי כתוב תתן אמת ליעקב? אמת ושלום הם אחד, כמו שנאמר (אסתר ט) דברי שלום ואמת, (ישעיה לט) פי יהיה שלום ואמת בימי, והיינו שכתוב (שם נח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך. דהיינו נחלה גמורה שיש לו חסד והפחד והאמת והשלום. ולפיכך אמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה.

אבן מאסו - אברהם ויצחק, שבנו את העולם, היתה עתה לראש פינה. ולמה מאסו בה, והלא נאמר (בראשית כו) יעקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורותי? מה זה משמרותי? אמרה מדת חסד: שכל ימי היות אברהם בעולם לא הצרכתי אני לעשות

עמד שם במקומי. וישמור משמרתי, במדה זו היתה מלאכתי שאני מזפה את העולם פלו ואפילו נתחייבו, אני מזפה אותם. ועוד משיכם ומביא בלבכם לעשות רצון אביהם. כל זה עשה אברהם וכתוב (בראשית כ"א) ויטע אשל בבאר שבע. סידר לחמו ומימיו לכל באי עולם והיה מזפה ומדבר על לבם, למי אתם עובדים, עבדו את יי אלהי השמים והארץ. והיה דורש להם, עד שהיו באים ושבים.

מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי. וישמר משמרתי - במדה זו היתה מלאכתי, שאני מזפה את העולם פלו, ואפילו נתחייבו אני מזפה אותם. ועוד משיכם ומביא בלבכם לעשות רצון אביהם. כל זה עשה אברהם, וכתוב (שם כא) ויטע אשל בבאר שבע. סדר לחמו ומימיו לכל באי עולם, והיה מזפה ומדבר על לבם: למי אתם עובדים? עבדו את ה' אלהי השמים והארץ! והיה דורש להם, עד שהיו באים ושבים.

ומנרן שאף החיבים היה מזפה, שנאמר המכסה אני מאברהם ואברהם היה יהיה וגו'. אלא אזפהו שיבקש עליהם רחמים ויזפה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא שלא יכלו להנצל. אלא זכותו קאמר. מכאן אמרו בא ליטהר מסייעין אותו. בא ליטמא פותחין לו, אותן הפתוחים תמיד. מצותי חקותי ותורותי, אמר, הואיל ולא חפצתי בה אשמור מצותיה. מאי תורותי, אלא אפילו הוראות ופלפולים שמורים למעלה, הוא ידעם ופלפל וקיימם.

ומנרן לנו שאף החיבים היה מזפה? שנאמר (שם יח) המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה וגומר. אלא אזפהו שיבקש עליהם רחמים ויזפה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא שלא יכלו להנצל? אלא זכותו הוא אמר. מכאן אמרו, בא לטהר - מסייעין אותו. בא לטמא - פותחים לו. מה זה פותחים לו? אותם הפתוחים תמיד. מצותי חקותי ותורותי - אמר, הואיל ולא חפצתי בה, אשמור מצותיה. מה זה תורותי? אלא אפילו הוראות ופלפולים שמורים למעלה הוא ידעם ופלפל וקיימם.

ומאי משם רועה אבן ישראל, הוי אומר צדק העליון. ומאי האור הגדול הצפון, היינו סותרת. והאבן שדרה למטה הימנה נקראת דר, ומאי הוא מידו לו, היינו חמש אצבעות של יד ימין: (עד כאן מההשמטות)

ומה זה משם רועה אבן ישראל? הוי אומר, צדק העליון. ומהו האור הגדול הצפון? והינו סותרת. והאבן שדרה למטה הימנה נקראת דר, ומה הוא? מידו לו, היינו חמש אצבעות של יד ימין: ע"כ מההשמטות.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב מסטרא דחשף, ויהי בקר מסטרא דאור, ומגו דאנון משתתפי כחדא פתיב יום אחד. רבי יהודה אמר מאי טעמא בכל יומא ויומא כתיב ויהי ערב ויהי בקר. למנדע דהא לית יום בלא לילה ולית

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב - מצד החשף. ויהי בקר - מצד האור. ומתוך שהם משתתפים כאחד, כתוב יום אחד. רבי יהודה אמר, מה הטעם בכל יום ויום כתוב ויהי

לִילָה בְּלֹא יוֹם וְלֹא אֲבֵעוֹן לְאַתְפָּרְשָׂא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי הֵהוּא יוֹם דְּנִפְק אֹר קְדַמָּאָה אַתְפָּשֵׁט בְּכֻלְהוּ יוֹמֵי, דְּכַתִּיב בְּכֻלְהוּ יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשְׁמַע דְּכַתִּיב בְּכֻלְהוּ בְּקָר, וְלֹאוּ בְּקָר אֲלֵא מִסְטָרָא דְאֹר קְדַמָּאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר יוֹמָא קְדַמָּאָה אָזִיל עִם פְּלָהוּ וְכֻלְהוּ בֵּיהּ, בְּגִין לְאַחֲזָאָה דְלֹאוּ בְּהוּ פִירוּדָא וְכֻלָּא חַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר, יְהִי (ד"א ל"ג אור) אַתְפָּשֵׁטוּתָא דְהָאֵי אֹר לְתַתָּא, וְאַלְיָן אַנּוּן מְלֻאָכִין דְאַתְבְּרִיאוּ בְיוֹמָא קְדַמָּאָה אֵית לוֹן קִיּוּמָא לְאַתְקִימָא לְסִטְר יְמִינָא. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֵת הָאֹר כִּי טוֹב. אֵת לְאַתְכַּלְלָא אֲסַפְקִלְרִיָּאָה דְלֹא נְהָרָא עִם אֲסַפְקִלְרִיָּאָה דְנְהָרָא דְאַתְמָר (ד"א ב"ה) כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵת לְאַתְכַּלְלָא (ד"א לֵאבְלָא) וְלֹאֲסַגָּאָה כֻּלְהוּ מְלֻאָכִין דְאַתְיִין מִסְטָרָא דְאֹר דָּא, וְכֻלְהוּן נְהָרִין כְּקַדְמִיתָא בְּקִיּוּמָא שְׁלִים:

יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹף הַמַּיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּהָאֵי אַתְפָּרְשׁוּ מִיִּין עֲלָאִין מִמִּיִּין תַּתָּאִין. רְקִיעַ פְּשִׁיטוּתָא דְמִיִּין וְהָא אַתְמָר. וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מִיִּין עֲלָאִין לְתַתָּאִין:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת הָרְקִיעַ. בְּסַגִּיאוּ עֲלָאָה, וַיְהִי רְקִיעַ לָא כְּתִיב, אֲלֵא וַיַּעַשׂ, דְאַסְגִּי לִיהּ בְּרַבּוּ סַגִּיָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּשַׁנִּי אַתְבְּרִי גִיהֲנָם לְחַיִּיבֵי עֲלָמָא, בְּשַׁנִּי אַתְבְּרִי מַחְלוּקָתָא. בְּשַׁנִּי לָא אֲשַׁתְּלִים בֵּיהּ עֲבִידְתָּא, וּבְגִין כֶּף לָא כְּתִיב בֵּיהּ כִּי טוֹב, עַד דְאַתָּא יוֹם תְּלִיתָאָה וְאֲשַׁתְּלִים בֵּיהּ עֲבִידְתָּא, בְּגִין כֶּף כִּי טוֹב תְּרִי זְמַנִּי, חַד עַל אֲשַׁלְמוֹת עֲבִידְתָּא דְיוֹם שַׁנִּי, וְחַד לְגַרְמִיָּה. בְּיוֹם תְּלִיתָאֵי אַתְתַּקֵּן יוֹם שַׁנִּי וְאַתְפָּרְשׁ בֵּיהּ מַחְלוּקָתָא. וּבֵיהּ אֲשַׁתְּלִימוּ רַחֲמֵי עַל חַיִּיבֵי גִיהֲנָם. בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה

עָרַב וַיְהִי בְקָר? לְדַעַת שְׁהַרִי אִין יוֹם כְּלֵי לִילָה וְאִין לִילָה כְּלֵי יוֹם, וְלֹא צְרִיכִים לְהַפְרֵד.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתוּ הַיּוֹם שְׁיַצָּא אֹר וְרַאשׁוֹן, הַתְּפָשֵׁט בְּכֻל הַיָּמִים, שְׁכַתוּב בְּכֻלָּם יוֹם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִשְׁמַע שְׁכַתוּב בְּכֻלָּם בְּקָר, וְאִין בְּקָר אֲלֵא מִצַּד שֶׁל אֹר וְרַאשׁוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יוֹם רַאשׁוֹן הוֹלֵךְ עִם כָּלָם, וְכָלָם בּוֹ, כְּדֵי לְהַרְאוֹת שְׁאִין בְּהֵם פִּירוּד וְהַכֵּל אַחַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר, תְּהִיָּה הַתְּפָשֵׁטוּת הָאֹר הַזֶּה לְמַטָּה, וְאַלְהָה הֵם הַמְּלֻאָכִים שְׁנִבְרָאוּ בְיוֹם הַרַאשׁוֹן, יֵשׁ לְהֵם קִיּוּם לְהַתְקִים לְצַד יְמִין. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֵת הָאֹר כִּי טוֹב, אֵת - לְכַלֵּל אֵת הָאֲסַפְקִלְרִיָּה שֶׁלֹּא מְאִירָה עִם אֲסַפְקִלְרִיָּה מְאִירָה, שְׁנֹאֲמַר [בז] כִּי טוֹב. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵת - לְכַלֵּל [לְהַכְלִיל] וְלְרַבּוֹת אֵת כָּל הַמְּלֻאָכִים שְׁבָאִים מִצַּד הָאֹר הַזֶּה, וְכָלָם מְאִירִים כְּבַתְחִלָּה בְּקִיּוּם שְׁלָם.

יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹף הַמַּיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּזֵה נִפְרְדוּ מִיָּם עֲלִיוֹנִים מִמַּיִם תַּחְתּוֹנִים. רְקִיעַ - הַתְּפָשֵׁטוּת הַמַּיִם, וְהַרִי נֹאמַר. וַיְהִי מִבְּדִיל - בֵּין מִיָּם עֲלִיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים.

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת הָרְקִיעַ - כְּמַעֲלָה עֲלִיוֹנָה. וַיְהִי רְקִיעַ לֹא כְּתוּב, אֲלֵא וַיַּעַשׂ, שְׁהַגְדִּיל אוֹתוֹ בְּגַדְלוֹת רַבָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּשַׁנִּי נִבְרָא גִיהֲנָם לְרַשְׁעֵי הָעוֹלָם. בְּשַׁנִּי נִבְרָאָה מַחְלָקָתָא. בְּשַׁנִּי לֹא נִשְׁלַם בּוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וְלִכְּן לֹא כְּתוּב בּוֹ כִּי טוֹב, עַד שְׁבָא יוֹם שְׁלִישִׁי וְנִשְׁלַם בּוֹ הַמַּעֲשֶׂה. מִשּׁוֹם כֶּף כִּי טוֹב פְּעַמִּים, אַחַד עַל הַשְּׁלֵמַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שַׁנִּי, וְאַחַד לְעֲצוּמוֹ. בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַתַּתְּקֵן הַיּוֹם הַשַּׁנִּי

מִשְׁתַּפְּכִין שְׂבִיבִין דְּגִיּהֲנָם. בְּגִינֵי כֶּךָ אֲתַפְּלִיל בֵּיהּ יוֹם שְׁנֵי וְאַשְׁתְּלִים בֵּיהּ.

וּנְבַדְלָהּ בּוּ מַחְלֶקֶת, וּבּוּ הַשְׁתַּלְמוּ רַחֲמִים עַל רִשְׁעֵי הַגִּיּוֹנִים. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִשְׁתַּכְּכִים שְׁלֵהֲבוֹת הַגִּיּוֹנִים. מִשּׁוֹם כֶּךָ נִכְלַל בּוּ שְׁנֵי וְנִשְׁלַם בּוּ.

רַבִּי חֲזִיא הוּהּ יְתִיב קָמִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לִיהּ הָאִי אֹר בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן וְחֻשְׁף בַּיּוֹם שְׁנֵי וְאַתְּפָרְשׁוּ מִיָּא וּמַחְלוּקַת הוּהּ בֵּיהּ, אֲמַאי לָא אֲשְׁתְּלִים בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן דְּהָאִי יִמְיָא כְּלִיל לְשִׁמְאֵלָא, אָמַר לִיהּ עַל דָּא הוּהּ מַחְלוּקַת, וְתִלְיַתָּא בְּעֵי לְמִיעַל בִּינְיָיְהוּ לְאַכְרַעָא וְלֹא סָגָאָה בְּהוּ שְׁלָם:

רַבִּי חֲזִיא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, אֹרֵךְ הַיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְחֻשְׁףֵי הַיּוֹם שְׁנֵי, וְנִפְרְדּוּ הַמַּיִם וּמַחְלֶקֶת הָיְתָה בּוֹ, לְמָה לָא נִשְׁלַם בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי יִמִּין כּוֹלֵל אֶת הַשְּׁמַאל? אָמַר לוֹ, עַל זֶה הָיְתָה מַחְלֶקֶת, וְשְׁלִישִׁי רָצָה לְהַכְנִס בִּינְיָיְהוּ לְהַכְרִיעַ וְלְהַרְבּוֹת בְּהֵם שְׁלוֹם.

תַּדְשָׁא הָאָרְץ דְּשָׂא, אֲתַחֲבֹרְתָא דְמִיין עֲלָאִין בְּתַתְּאִין לְמַעַבְד פִּירִין. מִיין עֲלָאִין (ד"א פִּירִין וְרַבִּין) וְעַבְדֵי אִיבִין, וְתַתְּאִי קָרְאִין לֹון לְעֲלָאִין כְּנוּקְבָא לְגַבֵּי דְכוּרָא, בְּגִין דְּמִיין עֲלָאִין דְּכוּרִין וְתַתְּאִי נוּקְבִין.

תַּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא - הַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל מַיִם עֲלִיוֹנִים בְּתַחְתּוֹנִים לְעִשׂוֹת פְּרוֹת. מַיִם עֲלִיוֹנִים (ד"א פִּירִים וְרַבִּים) וְעוֹשִׂים פְּרוֹת, וְהַתְּחַתּוֹנִים קוֹרְאִים לָהֶם לְעֲלִיוֹנִים כְּנוּקְבָה לְזִכְרֵי, מִשּׁוֹם שְׁמַיִם עֲלִיוֹנִים זְכָרִים, וְתַחְתּוֹנִים נְקִבִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר כֹּל דָּא הוּא לְעִילָא וְהוּא לְתַתָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי אִי הָכִי אֱלֹהִים דְּקָא אֲמָרְן (ד"א אָמַר) מָאֵן אֱלֹהִים, (ד"א ל"ג אֱלֹא אֱלֹהִים סְתָם) אֱלֹהִים חַיִּים לְעִילָא, וְאִי תִימָא לְתַתָּא אֱלֹהִים סְתָם. אֱלֹא לְתַתָּא אִיהוּ תוֹלְדוֹת, (ד' טו' טו' ע"ב) כְּמָה דְּאֵת אָמַר אֱלֹהִי תוֹלְדוֹת הַשְּׁמַיִם וְהָאָרְץ בְּהַבְּרָאָם וְאִמְרִינָן בְּה' בְּרָאָם, וְהָהוּא (כ"א דְּלְעִילָא) לְעִילָא אָבְהָן דְּכֹלָא הוּא אִיהִי עַבְדֵי תַתָּא, וְעַל דָּא אֲרַעָא עַבְדַּת תוֹלְדוֹת, דְּהָא הִיא מִתְעַבְּרָא כְּנוּקְבָא מִן דְּכוּרָא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל זֶה הוּא לְמַעְלָה וְהוּא לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם כֶּךָ, אֱלֹהִים שְׁאֲמָרְנוּ (ד"א אָמַר) מִי הָאֱלֹהִים? (ד"א אֱלֹא אֱלֹהִים סְתָם) אֱלֹהִים חַיִּים לְמַעְלָה. וְאִם תֵּאמַר אֱלֹהִים לְמַטָּה סְתָם, אֱלֹא לְמַטָּה הוּא תוֹלְדוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר אֱלֹהִי תוֹלְדוֹת הַשְּׁמַיִם וְהָאָרְץ בְּהַבְּרָאָם. וְאִמְרִינוּ בְּה' בְּרָאָם. וְאוֹתוֹ (שְׁלֵמַעְלָה) לְמַעְלָה אָבִיָּהּ שֶׁל הַכֹּל הוּא, הִיא הָעֵשֶׂה, וְעַל זֶה הָאָרְץ עוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת, שְׁהָרִי הִיא מִתְעַבְּרַת כְּנוּקְבָה מִן הַזְּכָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כֹּל חִילִין הוּוּ בְּאַרְעָא וְלֹא אֲפִיקַת חִילָהָא וְאַנּוּן תוֹלְדוֹתֶיהָ עַד יוֹם (חֲמִישִׁי) הַשְּׁשִׁי דְּכְתִיב תוּצָא הָאָרְץ נֶפֶשׁ חַיָּה, וְאִי תִימָא וְהָא כְּתִיב וְתוּצָא הָאָרְץ דְּשָׂא. אֱלֹא אֲפִיקַת תְּקוּן חִילָהָא לְאַתֵּי שְׂבָא כְּדָקָא יָאוֹת וְכֹלָא הוּוּ גְנִיז בְּהָ עַד דְּאַצְטְרִיף. דְּהָא בְּקַדְמִיתָא כְּתִיב צְדִיָּא וְרִיקְנָא כְּתַרְגוּמוֹ, אֱלֹא הוּצִיאָה תְּקוּן כַּחוֹתֵיהָ כְּדִי לְהַתִּישָׁב כְּרֵאוּי, וְהַכֹּל הָיָה גְנוּז בְּהָ עַד שְׁהַצְטְרַף. שְׁהָרִי